Qudratova Yulduz Akbaraliyevna
Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada yurtimiz tarixida katta iz qoldirgan ajdodlarimizning o'z faoliyati davomida vatani uchun ko'satgan jasoratlari, vatanparvarligi hamda boy ma'naviy merosi yoritilgan bo'lib, Nizomulmulkning "Siyosatnoma", Amir Temur bobomizning tuzuklari va jadidchi marifatparvarlarimizning asarlaridan foydalanildi.*

Kalit so'zlar: *Muzlik, tiriklik, cho'llar, turkistonlik, siyosat, zolim, podshoh, bedodlik, saltanat, adolat.*

Ushbu maqolani yozish davomida biz albatta Vatanparvarlik tushunchasini to'laroq tushunib olishimiz kerak. Vatanparvarlikni har kim o'zi turlicha izohlaydi. Bizning fikrimizcha ushbu so'z insonning borligini bildiruvchi so'z, sababki vatani yo'q insonlarning bori ham yo'g'i ham ko'p bilinavermaydi. Agar bilingan taqdirda ham ko'p hollarda buzg'unchilik g'oyalarini o'zida mujassab qilib turadi.

Albatta Vatanparvarlik tuyg'usi vatani bor kishilarda, ajdodlari manashu vatanda yashab istiqomat qilganliklarini bilgan insonlarda va albatta azali qadriyatlari va urf-odatlarini hurmat bilan tushunganlarda yuqori bo'ladi. Shu o'rinda buyuk jadidchi mutafakkir Abdulla Avloniyning quydagi gaplarini eslash maqsadga muvofiqdir. Vatanni suymoq, lozim bo'lsa, uning yo'lida jonini fido etmoq yuksak axloqiy insonga xos fazilatdir. Inson Vatanni tanlamaydi. "Biz turkistonliklar o'z Vatanimizni jonimizdan ortiq suyganimiz kabi, arablar Arabistonlarini, qumlik issiq cho'llarini, eskimo'lar shimol taraflarini, eng sovuq qor va muzlik yerlarini boshqa yerlardan ziyoda suyarlar. Agar suymasalar edi, havosi yaxshi, tiriklik oson yerlarga o'z vatanlarini tashlab hijrat qilur edilar"[1:94-b]. Albatta har kim ham o'z vatanini suyishi va uni asrab avaylashi, kerak bo'lsa u uchun o'z jonini ayamasligi lozim. Bu esa o'z navbatida vatanparvarlik tuyg'usining eng katta o'q ildizi hisoblanadi.

Yurtimiz davlatchiligi tarixidan ma'lumki vatanparvarlik yo'lidagi katta bir manaviy merosimiz bu Nizomulmulkning "Siyosatnoma" asaridir. Saljuqiy shohlariga halol vazirlik qilgan Nizomulmulk markazlashgan kuchli davlat uchun kurash olib borish bilan birga bu boradagi o'z kuzatuvlarini jamlab, umumlashtirgan holda ko'plab amiru umarolar, davlat arboblari, siyosatchilar uchun zarur qo'llanma xizmatini o'tab kelgan kitob "Siyosatnoma" asarini yaratdi.

Nizomulmulk xalq, ayniqsa zulm ko'rgan har bir kishi, umuman norozi bo'lganlar amaldor va hokimdan tortib to vazir va shohning o'zigacha qabullariga borib, shikoyati yoki maslahatini bayon qilishlari zarur. U aytadiki: "Podshoh haftada ikki kun zulm ko'rganlarni qabul qilib, zolimlarning dodini berib, jazolab va raiat so'zlarini bevosita eshitib borishi kerak. Muhim bo'lgan arizalarni qabul qilib, har biriga javob berishi lozim. Agarda, "podshoh dodxohlarni oldiga chaqirib, haftada ikki marotaba ularning so'zlarini eshitadi va zolimlarning jazosini beradi" degan xabar mamlakatga tarqalsa, unda zolimlar qilmishlarining oqibatini o'ylab, qo'rqib bedodlik qilmaydilar"[2:20]. Yuqoridagi katta mazmunga ega bo'lgan ushbu so'z mamlakat boshqaruvi uchun katta ma'naviy meros desak adashmagan bo'lamiz. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan uyushtrilayotgan xalq bilan muloqotlarda yuqoridagi so'zning amaliy tasdig'ini ko'rib turibmiz.

Bugun tobora rivojlanib borayotgan mamlakatda yashab istiqomat qilmoqdamiz, bu quvonarli albatta, lekin bu bilan birga bizga tanqid qilayotgan milliyligimiz, urf-odat va ananalarimizda ummuman mos kelmaydigan yevropacha madaniyat ham o'z kuchini ko'rsatmoqda. Bu ham bo'lsa albatta bizning ko'pchilikni tashkil qiladigan yoshlarimizda ko'proq uchraydi. Biz buning yechimini bilamiz, bu ham bo'lsa, yoshlarimizni ajdodlarimizdan qolgan buyuk meros vatanparvarlik ruhida kamol toptirishdir.

Buyuk bobomiz Amir Temur meros qilib qoldirgan o'gitlar, nasixatlar, tuzuklar, harbiy mahoratlar katta ma'naviy boyligimizdir. Bobomizning jasorati va donoligi tufayli turli millat va elat vakillari bir saltanat bayrog'i ostida birlashdilar. Saltanatni boshqarishda asosiy vazifalarni

oldiga qo‘yganliklari uchun bu mamlakat dunyo sivilizatsiyasiga alohida kata ustun bo‘ldi. Amir Temur o‘z nasixatlarida “Har mamlakatda adolat eshigini ochdim, zulmu sitam yo‘lini to‘sdim”[3] deb adolati ustuvor mamlakatning sultoni ham adolatli bo‘lishini bizga yozib qoldirganlar. “Davlat ishlarining to‘qqiz ulushi kengash, tadbir va mashvarat, qolgan bir ulushi esa qilich bilan bajo keltirilur”[4] deb mamlakatning tayanchini yaratgan buyuk bobomizning bu ma’naviy merosi Yangi O‘zbekiston siyosatining asosiy prinspiga aylanayotganini hammamiz guvohi bo‘lib turibmiz.

Rossiyaning yirik davlat va imperiyaga aylanishiga katta hissa qo‘shgan Pyotr I (1672-1725) ning harbiy o‘n ikki pog‘onali mansabga ko‘tarish usuli Amir Temurning amirlarni o‘n ikki darajali mansabga ko‘tarilish uslubini eslatadi va bu unga asos bo‘lib xizmat qilgan bo‘lishi mumkin. Janglarda katta jasorat ko‘rsatgan oddiy askarga bahodirlik unvoni berilgan. Amir Temur qo‘shinida Shoh Malik Barlos, Baxlul Barlos, Darvish Bug‘a, Ismoil Barlos, Xusayn Malik Qavchin, Hamza, Ramazon xoja, Sher-zod, Sher-Ali Barlos kabi bahodirlar bo‘lgan[4:49]. Jang maydonlarida katta jasorat ko‘rsatgan anashu buyuk bahodirlar haqida yoritilgan hikoyalar yoshlarda vatanga muhabbatni yuksaltirishda asosiy manaviy merosimiz desak adashmagan bo‘lamiz.

Maqolada yana vatanparvarlik tushunchasiga to‘xtaladigan bo‘lsak, bu juda keng tushuncha hisoblanib, tushuncha haqida so‘z borganda qo‘liga qalam olib vatan madhini tarix zarvaraqlariga muxrlagan shaxslar ham asl vatanparvarlardir. Jadid marifatparvarlari anashu so‘zlarimizning yaqqol misoli desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Ularning ichida millat tinchligi yo‘lida o‘z tinchligidan kechgan Abdurauf Fitrat o‘z asarlarida insonlar o‘rtasidagi do‘stlik va birodarlik masalasiga alohida to‘htalib o‘tadi. “Hech shubha yo‘qki, - deydi adib, - odamlar nechalab din, mazhab, qavm va millatga bo‘linmasinlar bir otaning farzandlaridir, bir tomirdir”[5:262]. U millat tinchligi va ravnaqi har qanday qadriyatdan ustin ekanligini ta’kidlaydi. Va buni ta’minlash har bir millat vakili uchun ham farz, ham qarz ekanligini alohida uqtiradi. U millatning intizomi haqida gapirib, shunday deydi: “har bir imllatning saodati va izzati, albatta, shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bog‘liq.

Xulosa o‘rnida shuni takidlash mumkinki, bugun biz mamlakatimiz sivilizatsiyasi bosqichida katta burulish bo‘layotganligiga guvoh bo‘lmoqdamiz. Yurtimiz kelajagi uchun eng dahldor bo‘lgan yoshlarimizni yuqori harbiy vatanparvarlik yo‘lida kamol toptirish ishlari jadallik bilan olib borilmoqda. Bunga misol sifatida ta’lim dargohlarida o‘tkazilib kelinayotgan “Temur tuzuklari bilimdoni”, “Amir Temur nasixatlariga yo‘l”, ochiq eshiklar kuni turkumidagi tadbirlarning ko‘lami kengayib borayotganligidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Авлоний А. Ўсон миллат. Тошкент:, Шарқ, 1993 й.

1. Nizomulmulk. Siyosatnoma (Siyar ul-muluk). Ikkinchi to‘ldirilgan, qayta ishlangan nashri. – T.: “Yangi asr avlodi”, 2018.
2. https://bilimlar.uz/amir-temur-ogitlari-va-yoriqlari-hikmatlari-toplami/. tashrif sanasi. 05.04.2024.
3. Hakimov Ravshan Raimovich. O‘zbekistonda harbiy ishlar tarixi. O‘quv qo‘llanma. -Guliston: - 2024. 130 bet.
4. Муаллифлар жамоаси. Ўрта Осиё педогогик фикр тараққиётидан лавҳалар. -Тошкент: Фан., 1996 й.